

B.I.R.

2774

CUVENTARE

tienuta

Ilustritatei Sale Domnului

Szende Béla

Consiliariu Ministerialu

si

Candidatu dietalu in Cerculu alegatoriu

LUGOSIU

cu ocasiunea beneventarei sale la aretarea-i in midiloculu Alegatoriloru sei, in 15. Martiu 1869.

LUGOSIU 1869.

Tiparit la Traunfellner-Venczely in Lugosiu.

1872

1872

1872

1872

Ilustrisime Domnule, si prestimate Concetatianu!

Inainte de tote permitemi se Ti dicu unu bine-
aivenitu in midiloculu nostru. Se viedi!

Oportunitatea si marele respectu celu am pentru person'a Ilustr. Tale, de o' parte, er' de alt'a, situa-
tiunea nostra, mi impune detorinti'a de a' Ti chiarificá
puntulu de vedere alu nostru, intielegu pre acei Ro-
mani, cari din propriulu indemnu, sub auspiciile Gu-
vernului Comitatusu, profeseza a' tiené cu partit'a asia
numita guvernamentala, si cari sau resolutu asi con-
centrá prin voturile loru, increderea sa in Tine. Si
pentru ca sum persvasu din propri'a me esperintia, ca
un'a din cele mai emininte insusiri ce Te orneza, e'
sinceritatea si caracterulu dechiusu, cu carele Te inda-
tinezi a' Ti spune francú convingerea, ori place cuiva,
ori nui place; concedemi ca si eu cu franchétia, si cu
sinceritate, se Ti spunu nunumai Ilustr. Tale, ci si to-
tutoru cari me audu, ca cari suntu motivele, si causele,
cari neau potutu dispune, ca se Te alegemu pre Ilustr.
Ta de Organalu increderei nostre, se Te prochia-
mamu de Alesulu nostru, si nu pre altulu, apoi se Ti
propunu ca cari suntu cererile nostre.

Noi acei Romani, cari am venitu astadi aici in
conspectulu Teu, spre a Ti aduce devotamentulu nostru,
spre a' Ti oferí acea ce e' mai scumpu pentru unu
cive liberu in tiera libera, incredêrea si amorea nostra,
suntemu facie cu politic'a, inainte de tote credentiosi
si supusi loiali Maestatei Sale Imperatului, si Regului

nostru incoronatu. Condusi de sentiulu loialitateri si inconcusei — neclatiteri — fidelitateri catra Domnitoriulu si Suveranulu nostru, si pururea prompti de a' impleni inalt'a voia a' Maestateri Sale, nu potemu se nu fimu cu supunere si ascultare Inaltului Regimu alu Maestateri Sale, carele este eflusulu voei si puterei Imperatorului si Regului nostru. Si pentru ca suntemu convinsi, ca Guvernulu actualu alu Maestateri Sale, e' condusu si insufletitu de cei mai buna voia de a eliberá tier'a din ruinele, in carea a' prefacuto neintielegerea, emulatiunea reu aplicata, neincrederea reciproca, si post'a de predominire a' unui elementu asupra celualaltu, si in fine intrigu'a straina, — pentruca suntemu persvasi ca acei Barbatu cari conducu astadi destinele Ungariei, suntu cu totulu devotati binelui si prosperitateri patriei nostre preamate, — pentruca in fine scimu si credemutare, ca bas'a reconciliateri — impacateri — sanctiunateri in articlulu XII. din 1867. constitue paladiulu si fulcrulu celu mai potinte a' venitorei nostre fericiri, — si din cuntra ignorarea cestei base, agitarile, opositionali, tendintiele de a' subminá pre Regimulu actualu, si a' desface legaturele pactului salutaru incheatu intra Corona si Tiera, va duce la ruin'a nostra comuna, la anarchia, ori la unu nou, si dora mai aspru absolutismu, — si ca preste totu, ori ce incercare inemica in cuntra Guvernului de acum, si a' principialoru representate si propugnate de catra partit'a condusa de unu Intieptu alu Tierii, tramesu si alesu de Provedintia de Conducatoriu si Midilocitoriu in tempurile si impregiurarile presinte problematece pentru noi toti, — involveza, contine, semburele unui mare periclu, ce ne amerintia pre noi toti fora de osebire de limba si confesiune, din care pote resultá apunerea libertateri si drepturilor nostre constitutionale comune; — nu-

numai ca trebue se fimu cu ascultare si supunere catra acestu Regimu, ci trebue se lu si spriginimu cu tota taria, si cu totu devotamentulu, si pentru acea ne vomu feri a' spriginii prin sufragiulu nostru alegerea unui atare Candidatu dietalu, despre carele, nu suntemu pre deplenu convinsi, si asecurati, ca are voi'a cei mai resoluta, si tari'a sufletesca receruta, ca intra ori si ce impregiurari, se lucre in interesulu Patriei nostre comune, pre lunga sustienerea Regimului presinte, ferinduse a' ocupá in Areopagulu Tierii, unu terenu ori o' pusetiune, in carea se pota numai de mustrá, er' se ne ajute nemicu, ma chiaru se ne strice. Voimu ca Deputatulu nostru se nu fia omulu ilusiuniloru si a' sperariloru, cari adese insiela cu zimbetulu loru pre muritori, ci dorimu ca acela se traga socota cu impregiurarile de facie, se se puna pre terenulu practecu, se se se alatureze acelei majoritati din Diet'a Tierii, carea are increderea Imperatului si Regelui nostru, carea pote si voiesce a ne dá si noue drepturile ce ni se cuvenu, — pentruca ce ne folosesc noue a ne alaturá unei partite, carea, precum am vediutu, neci ca voesce, si precum scimu neci nu pote se ne dee ceva. Asemene nu vomu ajunge la scopu si atunci, déca vomu stá singuri noi de noi, isolati, fora neci o' propta, fora neci unu ajutoriu.

In Cerculu nostru de alegere, incatu scimu, pon' acum doi Candidati suntu. Ilustr. Ta, si D. Alesandru Mocionii. Ar' fi unu lucru prenatalu, ca noi Romanii, dupa inascutul nostru sentiu, si interesele nostre specificie natiunali, se gravitamu, se ne alaturamu mai tare, catra Candidatulu Natiunalu, decatu catra unulu carele este, de natiunalitate straina! Cu tote ca eu asi dori, ca toti locuitorii Patriei nostre, se devena odata la acelu stadiu alu amarei si cointielegerei reciproce —

imprumutate, — ca se numai faca deosebire intra Unguru, romanu, evreu, germanu si slavu, ci se privésca in fiacare concetatianu, pre unu fiu alu Ungariei, alu Patriei nostre comune, carea trebuie se impartiesca binefacerile si greutatile sale in mesura egala tuturoru fora deosebire de limba si confesiune. Si ce pote fi ore caus'a, ca noi o' parte dintra Romani, desi iubimutare natiunalitatea nostra, am preferitu totusi se ne damu increderea nostra Ilustr. Tale, si nu Candidatului ce se dice natiunalu, pentruce asia multu si tare ne condemna unii din Fratii Nostrii. Sum detoriu cu chiarificare Ilustr. Tale pentru acesta, er' acelu Frati ai nostrii cu respunsu. Eta lu dau in publicu. Candidatulu Fratiloru nostrii, D. Ales. Mocionii, — si acesta o marturisescu bucurosu, — e' romanu inspiratu de sentieminte nobile pentru natiunea sa, e' prevediutu dela natura cu facultati alese, a' aretatu ca scie si voesce asi radica vocea pentru interesele poporului seu, si nu voesce selu adore romanii ca pre unu Idolu, numai pentru acea ca lu' chiama Mocionii, — pentru aceste lu' pretiuescu pre D. A. Mocionii. Inse candu e' verb'a despre acea ca se me resolvescu ai dá increderea me, ca la futuriului ablegatu a' Cercului nostru la Diet'a Tierii, marturisescu er' sinceru, ca acesta din convingere nu potiu se o' facu. Voiu spune pentruce nu. Pentruca D. Mocionii nu profeseza acele principia politice, cari le profesamu, si trebuie se le profesamu noi, déca voimu se ne ajungemu scopulu nostru, — ci din cuntra profeseza principiale programei staverite in conferinti'a asia numita nationala din Temisior'a, carea nunumai ca nu o' potiu primí, ci din cuntra pentru unele puncte a' ei, trebuie se o' si reprobezu.

Voescu se motivezu si acesta afirmare a' me. Conferinti'a din Temisior'a, unde negu ca a' fostu re-

presentata intreg'a nostra intelegintia, din cuntra scimu ca numa; o' parte mica a' acelia a' fostu acolo, — nu se pote considerá de o Autoritate pentru Romanimca intrega, program'a acolo staverita pote deoblegá pre aceia cari au facuto, si pre acei cari consentiescu cu acea, cererea ca acea program'a se fia observata si esecutata pretotindenea, — este intru adevveru o' impunere absolutistica si violenta. Mi pare reu ca o' Foia romana pon' la acelu estremu a' mersu, de a' semnalsatu de rebeli pre acei cari nu se supunu concluseru celei Conferintie. Eu reimpingu acesta insinuare, si prevedindu catu de stricatorie potu fi pentru Romani consecuintiele unoru principia acolo staverite, dechiaru tocm'a pre faptuitorii celui programu de rebeli, — pentruca acea programa, si politic'a inaugurata in Conferinti'a din Temisior'a, nunumai nu pote ferici pre Romani, intra impregiurarile de facie, ci din cuntra pote, si in fapta pericliteza, interesele si causele poporului Romanu, denegandu spriginirea Guvernului, nealaturanduse maioritateri dietale, ce are poterea in mana, punenduse in opusetiune cu legile sanctionate, — si cu de acele cari pre noi neci nu ne intereseza, — resculamu in contra ne, pre acei Frati ai nostrii, cu carii mai vertosu am trebui se traimu in pace si fratietate, dificultamu, ma facemu imposibila castigarea de noue drepturi, fiendu avisati a' ocupá in Diet'a Tierii o' pusetiune, in carea pote ca ne vomu poté espectorá, inse castigá nemicu. Noi o' atare politica nu potemu si nu voimu se ducemu. Noi voimu ca se ne silimu a' imbunatatí sortea poporului nostru, a' nu pierde neci unu momentu din vietia, cu pasivitate si nelucrare, ori cu o' actiune carea nu duce la scopu. Ne apropi amu cu incredere de In. Regimu, de maioritatea dietala, ne oferimu concursulu nostru, ca si

noue se nise dee ce e alu nostru, ce ne trebuesce, ca se potemu fi indestuliti si fericiti pre acestu pamentu.

Neamu resolutu dar' in atari impregiurari a' ne concentrá increderea nostra in Tine, pentruca scimu, ca esti barbatulu care in respectu politicu, profesezi totu acele principia ca si noi, Te tieni de partit'a guvernamentala, pentru ca cunoschemu eminintele facultati cari le posiedi, pentru ca scimu ca, precum si in programulu propriu ne dici, ce liai asuprati, si ce promiti, Ti tieni de detorintia a' si impleni, din respectu catra alegutorii Tei, si catra Tine insu-Ti.

Trecutul Teu, implenit in unu lungu lustru de ani in midiloculu nostru, ne da garantia de ajunsu, ca se credemu promisiuniloru Tale, ca se asceptamu ca activitatea Ta desfasiuranda in Diet'a Tierii, va fi salutaria pentru noi toti.

Nu voescu se Ti amintescu de interesele acele, cari suntu comune pentru noi toti, carii, suntemu locuitorii cestui Comitatu si a' Patriei intregi. Ertami se Ti amintescu numai o' causa speciala a' nostra, a' Alegutoriloru Tei romani. Acesta suntu detoriu se Tio propunu, din respectu catra mine insumi, si catra acei Frati Romani, cari suntu de unu principiu cu mine.

Ilustr. Ta miai usiuratu acesta problema;

Eu intielegu cestiunea natiunalitatiloru.

Bine dici, a legea in acesta privintia adusa in Diet'a trecuta, nu a' satisfacutu tota asceptarea, ca suntu cari pottescu schimbare. Noi alegutorii romani ai Ilustr. Tale inca ne numeramu intra acestia, legea acea nu nea multiumitu, — inse pentru acea nu am incetatu a ne iubi Patri'a nostra comuna, noue preste tote scumpa, nu am incetatu a' fi cu credentia Regelui si Domnitoriului nostru, er' In. Regimu alu Maestatei Sale cu supunere si aderintia, nu am incetatu a' sperá

ca Factorii Legislatiunei informati si convinsi despre neindestulirea noastra, se voru nediuí a' modifica, a indrepta acea lege, spre indestulirea si mangaerea Nostra comuna.

Ilustr. Ta singúru ne spuni, in programulu ce ni lai tramesu, ca neci o' lucrare omenesca, nu pote pretinde timbrulu infalibilitatei, chiaru si Corporatiunea cei mai intielepta pote retací, pentruaceá deca se va aretá, ca acesta lege e' defectuosa, nu e' deplena, si ca cere stramutare, atunci acea seva si schimbá, pen-pentruca legile nu se facu pre vecia, suntu vorbele Ilustr. Tale.

Acesta asecurare nea causatu multa mangaere, si nea facutu cu atatu mai mare bucuria. cu catu acesta a' esitu din anem'a, din gur'a Ta, despre care scimu si credemu tare, ca ce spune, ce promite, acea si implinesce.

Accepteza dar' pentru acesta asecurare, multumirea si devotamentulu nostru. Nu crede ca noi ceremu lucruri ori drepturi, prin cari sar' periclitá existinti'a unitatea si tari'a Patriei nostre comune, pentru aperarea si sustarea careia, si strabunii nostrii, au sangeratu de multe ori dinpreuna cu eroii natiunei magiare!

Poetulu nostru are dreptu, candu eschiamá pre umbrele morte a' eroiloru gintei nostre, si le spune, se dee dovedi la lume, se strige in gur'a mare, ca nu sau invinovatitu de atâtea rele, câte au cercetatu pre Stranepotii loru, — are dreptu candu dice Retezatului se spuna de a' fostu Romanulu trandavu in tempuri de nevoi, de n'a paditu credenti'a, de nau vrutu tote a' face, se scape numai tier'a din curse de resboiu. La undele de sange ce au cursu in Campulu panei, versatu prin iatagane si palosiu de osmanu, au nau avutu amestecu in parte si Romanii? Au nau invinsu

Corvinulu pre acelu cumplitu dusmanu? De ar' retacea Istori'a faptele strabuniloru Nostrii, pentru aপরera cestei Tieri, — respundevoru in veci stravechile loru morminte, va dá glasu stanc'a in munte, si apele unu buetu prin tonu sempiternu!

Asia e' si Romanii au parte la acesta tiera, si tocm'a pentru acea trebue se o' iubesca in tocm'a ca Fratii magiari, trebue se o' apere, er' nu se o' submineze.

Resultatulu alegerei nostre e' in man'a lui Dumnedieu. Inse ori cum se fia acelu resultatu, — prin desemnarea Ilustr. Tale de Candidatulu nostru dietalu, si pona acum am raportatu o' invingere mare, — am pusu fundamentu la infratirea, reinpacarea si concordia nostra, se dee Dumnedieu ca acesta petra fundamentala, se fia pusa pre tempuri sempiterne.

Tu caruia astadi Ti promitemu amore, si credere, inspira aceste sentieminte in intreg'a natiunea Ta, spunele se uite cu noi dinpreuna neintielegerile si inimicitiele tempuriloru trecute, de trista reminiscintia, — fa ca se potemu renoi pactulu incheatu de strabunii nostrii si a vostrii, inainte de mai multi seculi, despre carele srcie unu Autoru celebru alu vostru „et dexteram dantes aeternum pepigere foedus“ és kezet adván egy örökké való frigyet kötöttek, si dandu mana, au incheatu o' pace pre vecia. Fa ca se se restaveresca intra noi pacea, concordia si amorea nefucata, se se efeptueze perfect'a egala intreptatire fratiesca, ca asia cu totii se potemu colucrá, dupa devis'a Imperatului si Regelui Nostru „Viribus unitis“ „Cu poteri unite“ la consolidarea maretulu palatiu alu prosperitatei Patriei nostre multu esagitata. Fa, colucra la acea, ca toti fii patriei, cu asemene confidintia, amore si alipire, se se pota apropiá de pieptulu celu plenu

de amore a' dulceti mame, a' Patriei comune, carea nu pote, si nu e ertatu se face deosebire intra fii sei, ci cu pieptu palpitandu de asemene amore, ii aduna in giuru de sine, ii imbracioseza pre toti strigandule: veniti la mine toti cei insetati de amore materna, si eu ve voi indestuli, ve voi odichni pre voi. Colucra, ca futuriulu nostru Ablegatu, la aducerea de atari legi si institutiuni, cari se multiumesca pre toti civii Tieriloru de sub coron'a S. Stefanu, in specie si pre noi romanii, ca cu totii indestuliti fiendu, se nu'i vina nimerui neci in minte se viseze de o' fericire cautanda afora de barierele cestei Patrie, ca se fia toti multiumiti si deplenu multiumiti aici, ca nunumai Fratii magiari, ci si noi cu ei dinpreuna, se potemu cantá si strig'a cu laureatulu poetu „Hazádnak rendületlenül légy hive oly polgár, mert áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned és halnod kell.“ Fii credentiosu o' cetatianule Tierii tale, ca ori te va binecuvent'a ori te va lovi man'a sortii, aici trebue se traesci si se mori!

In sperarea ca neai priceputu si dupa nobil'a anema ce o ai, vei colucrá la implenirea cereriloru si dorintieloru nostre, repetindu Ti devotamentulu nostru, strigamu cu unu versu: Se traesca Szende Béla Ablegatulu nostru! Vivat!!

The text on this page is extremely faint and appears to be bleed-through from the reverse side of the document. It is largely illegible due to the low contrast and the aged, yellowed nature of the paper. Some faint words and phrases are visible, but they do not form a readable message.